

Острів'яни – виконавці народних пісень *

Таня Перич-Полоньо

УДК 398.8

Women are performers of traditional songs in Dalmatic – came forward as an object of attention of such specialists in folklore, as Mihovil (Mihovio) Pavlinović (1879/1907), (1908, 1909), Matija Murko (1951), and also Olinko Delorko (50th i 60th of century XX). Records and collections of researchers seriously and comprehensively analysed in this work, the special place in her is taken to work of performers of folk songs.

Keywords: performers of traditional songs, specialists in folklore, records and collections of researchers, performers of folk songs.

O ženama, vrsnim kazivačicama tradicijskih pjesama u Dalmaciji pisali su među ostalima Mihovil Pavlinović (1879/1907), Nikola Andrić (1908, 1909), Matija Murko (1951) te Olinko Delorko (50-ih i 60-ih god. 20. stoljeća), čije ćemo zapise i zbirke posebno istaći u ovom radu jer su u njima otočne kazivačice usmenih pjesama brojne i zauzimaju posebno mjesto.

Osnovne riječi: kazivačice tradicijskih pjesama, zapise i zbirke, folklorist, kazivačice usmenih pjesama.

Про жінок, виконавиць традиційних пісень, у Далмації писали серед інших дослідників Міховіл Павлинович (1879–1907), Нікола Андрич (1908, 1909), Матія Мурко (1951), а також Олінко Делорко (50–60-ті рр. ХХ ст.), їхні записи і збірки уважно й усебічно проаналізовано в цій статті, спеціальне місце в ній відводиться *острів'янкам*, виконавицям народних пісень.

Міховіл (Міховіо) Павлинович (1831–1887), священник, політик і письменник, народознавець, відомий хорватський просвітник з Далмації, – визначна особистість на терені хорватської фольклористики, зокрема, завдяки дослідженням народних пісень у другій половині ХІХ ст. М. Павлинович за підтримки численних однодумців відібрав, за його підрахунками, 1765 пісень з різних регіонів Далмації, а також 211 прислів'їв з Істри [5, s. 105, 106]. У тому збірнику зібрано переважно ліричні пісні. М. Павлинович у 1879 році підготував друге видання «Narodne pjesmarice» («Народного пісенника») Матиці далматинської. Уперше цей пісенник вийшов друком у 1865 році, а до 1912-го зафіксовано вже сім його видань. «Народний пісенник», як засвідчують його численні видання, продовжував шлях Качичевих збірок як найпопулярніших письмових народних пісенних текстів, які відігравали значну роль у літературно-фольклорному житті Далмації. Цитуємо зі вступної частини «Народного пісенника», підготовленого 1907 року в Задарі: «Матиця далматинська, даруючи народові букет його вибраних пісень, сподівається, що він з ними ознайомиться з тією любов'ю, з якою їх було підібрано; це буде для нього і розвагою, і повчанням» [19, s. 3].

Диклиці, подібні до *жіночих пісень* Вука Стефановича Караджича, групуються за наступними тематичними напрямками: *побожні пісні, соціально-побутові, любовні*. «Диклицями народ називає невеликі пісні, які співають дівчата (дикли). Здебільшого це – любовні пісні, але є серед них і пісні релігійного характеру, які заради швидкості й легкості називають диклицями, вони містять дівочі (хлопчачі), але не героїчні пісні. У релігійних піснях можна знайти відголоски стародавніх часів, дивовижних подій; у піснях про кохання – згадки про

віл, приспіву про кумирів з давнини; також згадуються місяць, прогулянки, одруження. Диклиці – найдавніші й найпрекрасніші пісні з-поміж усіх хорватських. Вони виникли разом з народом, бо віддають данину всьому найсвітлішому в кожній живій душі» [19, s. 3] ¹.

М. Павлинович уважав ліричні пісні найкращими серед хорватських фольклорних зразків, особливо цінував широту й масштабність задумів, відзначав *заслуги жінок* у збереженні та дбайливому ставленні до усної фольклорної традиції: «Жіночі – найулюбленіші пісні, вони здатні передавати з вуст в уста мову, звичаї, щось таке власне народне» [19, s. 106]. Так, М. Павлинович визначив основні характеристики цих пісень і функції жінок-виконавиць у традиційних народних уявленнях до Н. Андрича, М. Мурка й О. Делорка.

Нікола Андрич, відомий упорядник антології Матиці «Hrvatske narodne pjesme I-X» («Хорватські народні пісні I-X»), перерахував у 1908–1909 роках у «Glasu Matice hrvatske» («Голосі Матиці хорватської») усіх упорядників найважливіших збірок Матиці, у зв'язку із цим звернув увагу на те, що жінки підбирали, переповідали великі частини найзмістовніших і найкращих пісень, яких вони найчастіше навчалися від літніх жінок (а іноді й від чоловіків). Н. Андрич уважав, що жінки взагалі легше завчають напам'ять і швидше сприймають народні твори, зберігаючи, поряд з новими, свіжішими зразками, залишки старих пісень [5, s. 157].

Матія Мурко, словенський науковець, у книзі «Tragom srpsko-hrvatske narodne epike» («Шляхом сербсько-хорватської народної епіки») (1951), що виникла внаслідок його подорожей в 1930–1932 роках, присвятив окремий розділ співакам-виконавицям [18, s. 189–205]. М. Мурко здивувався, коли на хорватських землях, особливо в Далмації, насамперед на островах, прослухав прекрасних виконавиць, які співали пісень різного характеру, зокрема й епічних, що їх вони знали краще і які запозичили, у свою чергу, від численних відомих гуслярів. Так, М. Мурко вже на початку розгляду матеріалу зауважує: «Етнографічна й історична наука приділяла всьому цьому мало уваги». Попри усталений у фольклорі культ

* Текст вийшов друком у збірнику «Između roda i naroda» (Між родом і народом / Р. Ямбрешич Кирич, Т. Шкокич. – Загреб: Центр жіночих студій, 2004. – С. 269–278). Повніший його варіант надруковано в книзі «Život otočanke» (Життя острів'янки / упоряд. Я. Лулич Шторниц. – Задар: Народний музей, 2002. – С. 73–96).

гусяра, М. Мурко знайшов у 1931 році перших співців без інструментів, надзвичайно багато їх було в Далмації, саме цим виконавцям він переважно і присвятив свою останню подорож у 1932 році. Фольклорист потрапив туди, щоправда, досить пізно, коли всі найкращі виконавиці були вже старими (до 85 р.), чимало їх уже померло (...). «За рангом ці співачки були насамперед селянками, а також дружинами пасторів, деякі характеризували себе як домогосподарки, одна з них була головною куховаркою в ресторані, друга – домоправителькою в одного заможного аристократа з Дубровника. Дехто з них проживав у великих містах, (...) а дехто взагалі був представником вищих кіл суспільства (...). Виконавиці з Далмації були здебільшого католичками, віком від 60 до 85 років» [18, s. 190, 191].

М. Мурко, за його власним твердженням, перш за все звертав увагу на виконавців епічних пісень, яких шукав по всій території країни, збирав матеріал, запропонований виконавцями-чоловіками, гусярами. Цитуємо далі: «Для жінок з Далмації має велике значення той факт, що вони співають епічних пісень без інструмента. Винятковими є випадки, коли їх виконують речитативом, але в музичному супроводі. Під гуслі жінки співають тільки в гірських місцевостях на кордоні з Герцеговиною. Це мистецтво характеризується виразами *pivati*, *pjevati* (співати), *kazivati* (переповідати). Вирази «співати» й «переповідати», які вживаються переважно на Хварі, нагадують німецьку формулу “singen und sagen” (“співати й говорити”), що їх усебічно пояснює і обґрунтовує. Жінки, які володіють цими вміннями, називаються відповідно *співачками* й *виконавицями*. Треба зважати на те, що жінки співають групами, завжди парами – двоє по двоє, жінка із чоловіком, одна жінка із цілим хором, отже, спів у групах (*Gruppengesang*) трапляється не лише в Македонії, де їх уже відкрили професори Г. Гесеманн і Г. Бекінг» [18, s. 192].

Зазвичай співачки, на думку М. Мурка, вивчали текст, слухаючи пісні від своїх матерів, тіток, подруг та інших виконавиць, меншою мірою – від батьків і літніх чоловіків. Частина співачок запозичувала пісні з книжок, найбільшою мірою – з книги Андріє Качича-Міошича «*Razgovor ugodni naroda slovinskoga*» («Розмова важлива для слов'янського народу») (1756), нерідко тексти їм читали освічені люди, насамперед брати. Пісням швидко вчилися, а пізніше виконавиці часто імпровізували і змінювали їх за кожної можливої нагоди.

Співачок навчали текстам пісень, і вони виконували їх уже в юнацькі роки. М. Мурко згадує вік – вісім, дванадцять і чотирнадцять років, а число пісень, які вони знали, було значним. Дослідник продовжує: «Співці виголошували, що вони вміють виконувати дуже багато пісень, одна використала цікавий зворот “бог знає скільки”; виконавиця Хасанагиниці відмахнулася від мого питання про кількість пісень, воно її відверто розсмішило. Якийсь співак розповідав про свою бабусю, яка знала більше ста пісень, а про другу виконавицю твердив, що їхнє число перевищує триста шістьдесят» [18, s. 192].

Далі в розвідці М. Мурко наводить наступні коментарі: «Траплялося таке, що виконавиці в молоді роки

не могли співати пісень про кохання, для яких у нашій мові не існувало навіть назви; вони їх іменували *версіями*, а спів – *версатом*, *співом у певній версії*. У жіночому виконанні відомі різні жанри епічних пісень (старовинна, героїчна тощо). Часто жінки співали тих самих пісень, що й чоловіки, проте виконували і свої, суто жіночі, дійсно ліричні пісні; тематично вони стосувалися важливих подій у житті жінки: весільні пісні, балади й романси про жіночу долю. На відміну від чоловіків, які найчастіше співали про події з навколишнього життя, працю на селі, святкові розваги, жінки найчастіше виконували пісні про повсякденне життя, хатню роботу, зрідка – про події за межами оселі. Між виконавицями практично не було професіоналок, пісень співали без будь-якої винагороди».

Окрім уже наведених зауваг, варто було б звернутися за показовими прикладами до спадщини Тіна Уевича, відомого хорватського поета, яких творив у період між двома світовими війнами. Він стверджував: «Я спостерігав за співучим далматинським народом. Слухав ніжні наспіви, коли тихими зимовими вечорами жінки обробляють маслини, перемелюють їх у “макинах” (спеціальних млинах), готуючи масло під тихі елегантні мелодії, сповнені поезією праці» [20, s. 8] ².

Олінко Делорко, крім поетичних збірок, був також укладачем антології народної поетичної творчості, до якої він частіше відбирав ті тексти, які відрізняються високою поетичною майстерністю, без огляду на тематичні характеристики. Завдяки високій ерудиції, рафінованому літературному смаку й художньому досвіду поета-модерніста фольклорист привернув увагу хорватської та зарубіжної громадськості до майстерних зразків народної поетичної творчості хорватів, найкращі з яких він зібрав саме на території Далмації (ідеться про пісні, які з тих чи інших міркувань не набули поширення і широкого визнання). О. Делорко записав 2365 пісень з Далмації, від острова Премуда на півночі до Молунта в Конавлі на півдні, значну їхню кількість опубліковано в наукових працях і антологіях ³.

У збірках О. Делорка, які було сформовано на основі його збирацької діяльності в Далмації, наголошено на автентичних, достовірно відтворених текстах. У передмовах до своїх збірок (автобіографічно-фольклористичного характеру) О. Делорко інформує про географічні шляхи поширення пісень, їхню чисельність, події з життя людей та їхні проблеми, використовуючи коментарі виконавців; у їхніх пісенних репертуарах уміщено й відомості про місце, прізвища, спогади про людські долі та міркування щодо життя хорватського народу на Далматинському узбережжі й островах. Подібні передмови наявні в подорожніх щоденниках О. Делорка у вигляді своєрідної «розповіді про старі часи» та супроводу до пісень, у якому йдеться про виконавців як збирачів і поширювачів рафінованої поезії. Простежимо це на прикладі «*Ropratne riječi*» («Супровідних нотаток»), першої збірки О. Делорка [2] ⁴, що побачила світ у 1953 році на основі тривалої збирацької діяльності на островах біля Задара.

О. Делорко знову повертається до розпочатої в 1953 році роботи в наступних місцях: Премуда, Сілва, Олів, Пашман (території на острові Пашман) і Прека (острів Углян), Іж Малий, Іж Великий, Салі, Заглав, Жман. Двісті шістьдесят народних пісень, розміщених у збірці, є результатом цих двох фундаментальних праць. Переважають пісні ліричного спрямування, здебільшого балади й романси, епічних пісень практично немає.

Працюючи в регіоні, де море – головна життєва реальність, О. Делорко якраз і намагався відшукати пісні, у яких згадується море. Продовжуючи цікавитися цим сюжетом, він запозичив у старої виконавиці на ім'я Стана Божин у місцевості Пашман (острів Пашман) одну цікаву і, можливо, дуже стару пісню про Аніцу, яку викрав воєвода Ніко (№ 83 в збірці):

*Tanušna galija,
po moru brodila,
jidra su joj bila
od sunca gorila.
Od sunca gorila
i Nike vojvode,
koji put Levanta
vodi svoje brode
i u njima Anu,
lipu divojčicu,
juče divojčicu,
danas robinjicu.*

*Велика галера
По морю пливла,
Її білі вітрила
Під сонцем горіли.
Ніко-воєвода
До Леванту
Веде свої кораблі,
А з ними – Аніцу,
Гарну дівчину,
Прекрасну дівчину,
Тепер рабіню.*

О. Делорко нерідко народні пісні з Оліба і Премуди називає «листами з Качича». Про більшість включених до цієї збірки пісень, які практично не мають ніякого відношення до А. Качича, співаки-виконавці повідомляли О. Делорку як про пісні, що є «з Качича», а це означає, що для них «Розмова...» А. Качича й народні пісні – категорії одного порядку. Інколи виконавці називали свої пісні також піснями про Королевича Марка, попри той факт, що він у них навіть не згадується.

Здійснюючи поділ пісень на групи (пісні «окремого, локального колориту», сварливі й жартівливі), О. Делорко виділяє ще й окремий цикл пісень, що залишилися між його записами, – молитовні пісні, у яких можна простежити елементи середньовічної хорватської апокрифічної літератури. До них тематично належать пісні, спрямовані проти поганих прикмет і окремих хвороб.

У передмові О. Делорка до збірок представлено вичерпну інформацію про виконавців, долю окремих пісень, зв'язок їх зі звичаями й обрядами календарного

циклу місцевого населення; подано відомості, які виконавці розповідали про те, як вони вивчали пісні, про способи поширення пісень; наведено різні варіанти окремих пісень; упорядковано власні записи фольклориста з класичних, рукописних або друкованих збірок; народну поетичну творчість пов'язано з хорватською літературною традицією. У вступі до своєї збірки О. Делорко передусім наголошує: «Найбільшу кількість пісень у цій збірці мені співали жінки, переважно старі. Згідно з їхнім твердженням, значну частину пісень вони вивчили, перебуваючи на пасовиську, доглядаючи худобу. Згадуючи цих старих виконавиць, особливо хотілося б виділити Матію Шешель, яка в молоді роки була дружиною пастиря, ще сімнадцятирічною дівчиною вона виконувала пісні для Якова Чуки, відомого хорватського літературного критика, який народився й нині похований у Заглаві. Його збірка народних пісень із Заглава⁵ складається з пісень, запозичених у Матії. Це та сама Матія Шешель, яку я ще мав щастя бачити за її життя. Я записав 11 пісень у її виконанні (див. номери пісень від 223 до 233). Я. Чука ж записав 49 пісень, з них пісню під третім номером занотував і я. Він свої записи підготував у 1886 році, я – на 67 років пізніше. Пісня зі збірки Я. Чуки під номером XXI у моєму виданні зафіксована під номером 224» [2].

Пісня зі збірки Я. Чуки:

*Divojka se cuculjala
na zelenim grmačiću,
da 'na neće starcu sidu,
a da neće ni mladiću,
neg onomu diplariću,
ki uza se diple nosi,
u divojke milost prosi.*

*Дівчина гуляла
На зеленім луку біля кущів зелених,
Бо не хоче зі старцем бути,
Ні зі старцем, ні з молоденьким,
А з пастушком веселеньким.
А вони ходять, ходять,
У дівчини милості просять.*

Мій запис цієї самої пісні має дещо інший зміст, він більше пов'язаний з життям доби, про яку розповідала М. Шешель перед виконанням пісень:

*Divojka se cuculjala,
na bukvinu grmaljiću,
pa je ona govorila:
«Ne ću starca ni mladića,
nego oću mlada momka,
mlada momka diplovića,
ki uza se diple nosi,
u divojke lice prosi.»*

*Дівчина гуляла
На зеленім луку, на пасовиську,
Дівчина казала:
«Не хочу ні старця, ні хлопця,
А хочу юнака молодого,*

*Молодого хлопця, пастушка,
Який пастушу сопілку носить,
У дівчини посмішки просить».*

Випадок з М. Шешель – непоказовий для збирацької практики, мабуть, через те О. Делорка присвятив йому увагу в окремії дослідницькій праці [3].

Цитую далі О. Делорка: «У містечку Комашеві з острова Іж Малий стара виконавиця Іваниця Орович мені наспівала пісню, схожу за змістом до пісні А. Качича про Драгоман-дівчину. Коли я запитав Іваницю, де вона її навчилася, то вона мені відповіла, що цієї пісні її навчив дядько, коли читав текст їй, неписьменній. Поки співачка це мені розповідала, одинадцяти- чи дванадцятирічний хлопець, який перебував у кімнаті, узяв одну частину збірки А. Качича (друга частина з тексту випала) і дав її мені. У тій частині згаданої книги містилася пісня про Драгоман-дівчину. Розповідь старої, яка істотно відрізнялася від подібного сюжету в книзі, привернула увагу хлопця, той голосно засміявся. Це серйозно образило Іваницю, і більше вона не захотіла повертатися до тексту пісні й коментарів до неї. Через це мені не вдалося закінчити зіставлення тексту А. Качича і старої співачки, а дуже шкода. Думаю, що було б добре ще раз відвідати острів Іж, щоб продовжити роботу на Довгому острові, Сеструні, Раві, Істу й Молату та на всіх островах, на яких ще досі як слід не збирали і не занотовували пісенний фольклор. За результатами цієї збірки можна уявити, наскільки своєчасною була би ця праця» [2] ⁶.

Коли тепер я звертаюся до матеріалів О. Делорка, розумію, що згадані збірки є підтвердженням одразу двох факторів: засвідчують культурну ідентичність хорватів на території Далмації та наголошують на проблемі визначення естетичних характеристик індивідуальної народної творчості. Безсумнівно, справжні традиційні пісні здебільшого запозичені в селян, проте вони прижилися і в урбаністичному середовищі. Сюжети з життя феодалів, традиції та звичаї витязів при залученні реквізитів розвинутої цивілізації з ремінісценціями з ренесансної поезії та патриціанського середовища змішуються з картинами з побуту пересічних селян. Близькість нових записів О. Делорка (і записів авторки цієї праці, підготовлених у 80-х рр. ХХ ст.) до старих – показова. Народні пісні минулих століть в усному виконанні стають свідченням проявів людського повсякденного буття. За рівнем поетичної майстерності ці твори справляють неабияке враження. Пісні, що їх співають виконавці, залучають нас до світу, у якому переважно немає визначних героїчних подій, гайдучьких повстань, епічного героїзму. Тут володарює любов, возвеличення дівочої краси, ідилічна пасторальна картина, квіти, запахи розмарину й волошок, море, південь, корабель, пристрасна любов, таємне кохання, похвала молодості, старості, природі, примирення зі смертю. Новелістичні за характером, подекуди з елементом казковості (як, скажімо, сюжет про королівську дочку, яку не могли розсмішити) ліричні пісні домінували над виразними гайдучькими піснями, баладні похмурі тексти займали провідні позиції, витісняючи епічні героїчні твори. Ромansi відрізняються швидким і живим опо-

відним способом: повідомляють про те, про що можна розповісти швидше. Вірші – чіткі й музикальні, прості та ясні, що загалом, зауважимо, характерно для народної поезії. У них наявний увесь трагізм людського існування, проте є і доброта, безкрайне кохання, високі почуття, людська краса, сила духу, але й сила спокуси, негативні явища, що ускладнюють людське життя, привносячи до нього страждання. Життєві страхи та смерть як кінцеву точку відліку життя зазвичай допомагають подолати материнська, сестринська чи дівоча доброта, любов і шляхетність. Усі почуття висловлено щиро, просто і прозоро. Ось, наприклад, ідилічна картина, де зображено молоду матір, кохану Івана, яка одночасно доглядає дітей і стежить за кіньми на пасовиську:

*Zeleni se zelena livada,
na livadi vrani konji pasu,
pasla i' je ljuba Ivanova;
sa očima vrane konje pase,
u rukami sitan vezak veze,
desnon nogon muško čedo ljulja ⁷.*

*Зелені зелена левада,
На леваді кінь вороний пасеться,
Пасла його кохана Іванова;
Очима за кіньми вороними споглядає,
Руками маленьку вишивку вишиває,
Правою ногою дитинку качає.*

Подекуди пасторальна ідилія витісняє інші сюжетні складові, даючи слухачам змогу отримати насолоду від прекрасної картини, що перед ними вимальовується. Оспівується повсякденне життя, хвилини щастя й радості. Ідилічні пасторальні картини створюють відчуття спокою, а відпочинок на тлі живописного пейзажу, де *молоді заснули*, пробуджують любовні почуття. Подив викликають мелодійність пісень і звучність вірша, світлість почуттів, радість молодості, наявні в численних віршах. Пісні, як частина нашого життя, зображають усі характерні для нього явища – веселі, сумні, від народження до смерті. Люди «писали вірші», «складали пісні» і тоді, коли радість панувала, і тоді, коли страшні потрясіння змінювали перебіг життя. Народ створював пісні дивовижної краси, збагачуючи їх релігійною тематикою:

*Križ leteše po nebu,
za njin diva Marija,
svoga sinka cvileći,
svoga sinka moleći ⁸.*

*Хрест летить по небу,
За ним – Діва Марія,
Свого сина коливаючи,
Свого сина просячи.*

Або:

*Ka'je Juda Boga proda
za trideset srebrnjaka,
juto se je pokajao,
svoga grija pribojao.
Otija je vratit novce*

*al i' primit nisu tili
kojima je Boga proda.
'Ni su njemu besidili:
«Vec smo ti ga izmucili,
bicima ga izbicali,
ostrin trnjen okrunili,
sutra ce na krizu visit!»
Pojde Juda od nji' tužan,
cilu noc je suze lija,
suze lija, skuši vlasi,
u zoru se obisija,
u gomili ispo' smokve⁹.*

*Як Іуда Бога продав
За тридцять срібних монет,
Уранці покався,
Свого покровителя пожалів.
Хотів віддати гроші,
Але їх не прийняли ті,
Хто Бога продав.
Вони йому сказали:
«Ми вже його мучили,
Гострим терном коронували,
Завтра він висітиме на хресті!»
Пішов Іуда від них сумний,
Цілу ніч сльози лив,
Сльози лив, волосся на собі рвав,
До самого ранку, сумний, не спав.*

У легендах і молитвах співці зверталися з глибоким почуттям до окремих святих; ідилічні картини, яскраві описи наближали ці пісні до пісень традиційного світового репертуару. У них простежується відгомін середньовічної хорватської апокрифічної літератури; цікавою видається їхня метрична будова, а за змістом вони інколи репрезентують і невеликі драматичні уривки чи дуже вдалі описи місцевих краєвидів.

У народних піснях, які ми розглядаємо, часто фігурує море як важлива структурна складова. Море символі-

зує життя, а водночас – смерть, на морі відбуваються і зустрічі, і розставання, море – друг, а подекуди – дійсно смертельний ворог. *Кораблі, легкі хвилі, високі хвилі, човни й гондоли* пливуть морем і стають свідками любовних переживань, очікувань, розлуки, суму.

Виконавицями пісень найчастіше були дуже літні жінки, неписьменні, які заробляли на життя важкою працею – рибальством, підготовкою та зберіганням маслин і винограду, землеробством. Пісень навчали і під час роботи, і на відпочинку. Підбираючи тексти пісень для своєї антології, О. Делорко мав на меті репрезентувати найкращі зразки хорватської народної поезії як вершини народного мистецтва. Поряд з ним збірки формували й інші дослідники, котрі, у свою чергу, також урятували народну поезію від забуття. Вони відтворювали різні етапи існування пісень, які формувалися, поширювалися, жили століттями, попри той факт, що їх виконували й поширювали переважно неписьменні жінки. Радощі, успіхи, знахідки, а також невдачі, звичаї та обряди, пов'язані з життям і смертю, тлумачаться в світлі культури, яка на цих островах була доволі специфічною, але перебувала в нерозривному зв'язку з культурним простором і традиціями краю. В усній поезії Далмації яскраво простежуються західні елементи. Можемо стверджувати, що вони були наслідками спільних культурних традицій, схожих кліматичних умов і способу життя та діяльності. У цих піснях поєднано високі міські традиції, специфіку життя на тлі складної кам'яної архітектури міста й передмість із традиційним, давнім, вічним.

Записи нам демонструють, що ліричні пісні на островах були досить широко представлені, насамперед весільні й любовні. Мотиви, запозичені з міфологічного минулого, збагачені деталями з пізніших феодальних часів, коментарями про спосіб життя місцевого населення; варіанти відомих у світі ліричних пісень за тематичними, стильовими та мовними ознаками є відголосками архаїчного світу народної творчості, особливо любовних і весільних пісень, серед яких пісні з острівів у жіночому виконанні посідають гідне місце.

Примітки

¹ «Дівчата (дівчатка, дикли) і жінки, усі особи жіночої статі, виконують пісні, які краще називати диклицими, а не жіночими піснями. Часто ці жінки – заміжні: вони вже мало співають, а ще менше танцюють у колі. А коли і співають чи танцюють, то найчастіше згадують і славлять своє дівоче життя, вільне царювання!» [19, s. 3].

² Зверніться і до праці О. Делорко [11, s. 65–72].

³ Див. друковані антології та збірки О. Делорко (1951, 1956, 1963, 1964, 1968,

1969, 1971, 1975, 1976).

⁴ Абревіатура *IEF rkp* позначає рукописи, які зберігаються в Інституті етнології і фольклористики в Загребі.

⁵ Рукописну збірку Матиці хорватської № 56 Якова Чуки датовано 1885 роком, а О. Делорко далі в тексті наводить відомості, що її зафіксовано роком пізніше.

⁶ Цей свій задум О. Делорко реалізував, результатом наступного його перебування в цій місцевості стала збірка *IEF rkp 166*.

⁷ О. Делорко (*IEF rkp 310*), пісня № 37, Првич Лука, острів Првич. Переповіла в 1957 році Ана Чичмирко, уроджена – Ливич (1908 р. н.).

⁸ Виконала Санта Михич, уроджена – Ягич (1877 р. н.), Салі, Довгий острів. Запис 1956 року.

⁹ Виконала Перина Свіличич, 71 рік, народжена в Подшипиллі, острів Вис. Запис 1962 року.

Рукописний матеріал

1. Čuka J. Rukopisna zbirka Matice hrvatske // Sbirka narodnih pjesama Sakupio Jakov Čuka u Zaglavi na Debelom Otoku. – 1885. – Br. 56.

2. Delorko O. Narodne pjesme nekih zadarskih otoka. – 1953. – IEF rkp 133.

3. Delorko O. Narodne pjesme nekih zadar-

skih otoka. – 1954. – IEF rkp 166.

4. Delorko O. Narodne pjesme nekih šibenskih otoka. – 1957–1958. – IEF rkp 310.

Література

5. *Andrić N.* Ženske pjesme. – Zagreb : Matica hrvatska, 1909.
6. *Andrić N.* Sakupljači najvažnijih Matičinih zbirki pjesama // Glas Matice hrvatske. – 1908–1909.
7. *Delorko O.* Hrvatske narodne balade i romance. – Zagreb : Zora, 1951.
8. *Delorko O.* Matija Šešelja, kazivačica narodne poezije na Dugom otoku // Zbornik za narodni život i običaje. – 1954. – N 38. – S. 223–232.
9. *Delorko O.* Zlatna jabuka: Hrvatske narodne balade i romance. – Zagreb : Zora, 1956. – Č. II.
10. *Delorko O.* Narodne lirske pjesme. Pet stoljeća hrvatske književnosti. – Zagreb : Matica hrvatska ; Zora, 1963. – Knj. 2.
11. *Delorko O.* Narodne epske pjesme, I. Pet stoljeća hrvatske književnosti. – Zagreb : Matica hrvatska ; Zora, 1964. – Knj. 24.
12. *Delorko O.* Rad kao pratilac i poticatelj narodne poezije u Dalmaciji // Narodna umjetnost. – Zagreb, 1964. – N 2. – S. 65–72.
13. *Delorko O.* Narodne pjesme Sinjske krajine // Narodna umjetnost. – 1968. – N 5–6. – S. 111–157.
14. *Delorko O.* Ljuba Ivanova: Hrvatske starinske narodne pjesme sakupljene u naše dane po Dalmaciji. – Split : Matica hrvatska, 1969.
15. *Delorko O.* Narodne pjesme. – Zagreb : Zora, 1971.
16. *Delorko O.* Narodne pjesme otoka Brača // Narodna umjetnost. – 1975. – N 11–12. – S. 161–234.
17. *Delorko O.* Narodne pjesme otoka Hvara: Prema zapisima osmorice sabirača Matice hrvatske u 19. stoljeću. – Split : Čakavski sabor, 1976.
18. *Murko M.* Tragom srpsko-hrvatske narodne epike. – Zagreb : JAZU, 1951.
19. *Pavlinović M.* Narodna pjesmarica. – Zadar : Matica dalmatinska, 1907 [1879].
20. *Ujević T.* Feljtoni 11, Putopisi. – Zagreb, 1965. – Knj. 13.

Переклад з хорватської Мирослави Карацуби